

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті на основі аналізу міжнародно-правових актів, національного законодавства та наукових досліджень провідних експертів МОП з питань захисту від нещасного випадку на виробництві розглянуто тенденції розвитку правового регулювання соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Акцентовано увагу на тенденції створення превентивних програм страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Розглянуто окремі напрями реалізації профілактики в системі соціального страхування від нещасного випадку на виробництві. Зроблено висновки щодо необхідності забезпечення превентивної системи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, захисту працівників від психосоціальних ризиків у виробничому середовищі та спрощення адміністративних процедур.

Ключові слова: нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання, соціальне страхування, працівник, роботодавець, тенденція, профілактика.

Постановка проблеми. За оцінками Міжнародної організації праці (далі – МОП), щорічно у світі з причин, пов'язаних з роботою, помирає понад 2,3 млн осіб, з яких 350 тис. гинуть у результаті нещасних випадків і майже 2 млн – через професійні захворювання [1]. В Україні в 2016 р. порівняно з 2015 р. кількість страхових нещасних випадків збільшилася на 3,8 % (з 4592 до 4766), кількість смертельно травмованих осіб зросла на 1,1 % (з 360 до 364) [2]. Відповідно ситуація з травматизмом на виробництві в нашій державі вимагає визначення пріоритетних напрямів для покращення правового регулювання захисту працівників від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Аналіз останніх досліджень. Питання правового регулювання соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання були предметом уваги у працях таких вчених: М. І. Боднарука, О. О. Гаврилової, Д. М. Кравцова, О. Л. Кучми, О. В. Москаленко, С. М. Прилипка, О. В. Соловйова, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, О. М. Ярошенка та ін. Водночас необхідність реформування сучасної системи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання з метою підвищення ефективності зумовлює до пошуку нових тенденцій розвитку її правового регулювання.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу міжнародно-правових норм, національного законодавства та провідних наукових досліджень визначити тенденції розвитку правового регулювання у

сфері захисту від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Виклад основного матеріалу. Програми страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань – давно існуюча форма соціального забезпечення, широко поширена в багатьох країнах, у тому чи іншому вигляді такі програми страхування діють на даний час у 165 країнах світу. Програми страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань виконують три взаємопов'язані функції. По-перше, вони сприяють (або повинні сприяти) розвитку профілактичних заходів, щоб знизити кількість нещасних випадків на виробництві та число потерпілих від професійних захворювань. По-друге, якщо нещасний випадок або професійне захворювання вже мали місце, вони підтримують процес реабілітації, спрямований на те, щоб постраждалі могли якомога швидше повернутися до своєї роботи або, якщо це неможливо, знайти іншу роботу. По-третє, вони також забезпечують відшкодування збитків, які працівники понесли у зв'язку із захворюванням або інвалідністю. Програми дозволяють знизити ризики окремих підприємств завдяки об'єднанню ризиків, з якими інакше довелось б боротися самостійно [3].

На сьогодні тенденції розвитку правового регулювання соціального страхування від нещасного випадку на виробництві спрямовані на створення в державах превентивних програм страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві.

У Німеччині, наприклад, керівний принцип програм страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань звучить таким чином: «Профілактика до реабілітації і реабілітація до виплати компенсації» [4]. Значення профілактичної роботи було продемонстровано програмою «Повернення до профілактики», реалізованою в Німеччині в 2006–2008 рр. Метою програми було створення механізму звітності, схожого на той, який використовується для розрахунку окупності інвестицій. Цей механізм застосовувався для оцінки засобів, витрачених на мікрорівні окремими підприємствами на заходи з профілактики у сфері охорони праці. По суті, «окупність профілактики» – це просто відношення розміру виплачених компенсацій до витрат на профілактичну роботу у сфері охорони праці. Дослідження було проведено Міжнародною асоціацією соціального забезпечення, федерацією німецьких страхових товариств (Berufsgenossenschaften), Фондом соціального страхування від нещасних випадків і страховим товариством працівників енергетичної промисловості, текстильної промисловості, електротехнічної промисловості і ЗМІ (BG ETEM). У результаті дослідження в Німеччині з'ясувалося, що окупність профілактики дорівнює 1,6. Іншими словами на кожен вкладений євро був отриманий прибуток у розмірі 1,60 євро. Німецька ініціатива отримала своє продовження в рамках міжнародного проекту в 2010–2011 рр., в якому взяли участь представники 300 підприємств у 16 країнах. Проект був реалізований в Азербайджані, Австралії, Австрії, Канаді, Чеській Республіці, Німеччині, Гонконгу, Республіці Корея, Румунії, Росії, Сінгапурі, Швеції, Швейцарії, Туреччині, США та В'єтнамі. У цілому окупність профілактики варіювалася в різних країнах і на різних підприємствах від 1,6 до 5,5, а в середньому вона становила 2,2 [3].

Для прикладу, витрати на превентивні заходи в бюджетах систем страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у деяких країнах становлять: Австрія – 5 %, Білорусія – 5 %, Канада – 5,8 %, Німеччина – 6,9 %, Японія – 2,1 %, Республіка Корея – 8 %, Польща – 0,07 %, Іспанія – 0,5 %, Швейцарія – 6,5 % [3].

В Україні ж з фактичних доходів Фонду соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання України за 2016 р. на заходи з профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань використано близько 0,07 % [2]. За рішенням Кабінету Міністрів України Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві мають спрямовуватися кошти на профілактику в розмірі не менше 5 % його бюджету, в реальності протягом минулих років виділялось від 0,5 до 3 %. Але, на жаль,

навіть і виділені страхові кошти не завжди використовувались у повному обсязі [5].

Серед причин нещасних випадків в Україні переважають організаційні – 65,1 % (3103) нещасних випадків. Через психофізіологічні причини сталося 22,8 % (1088) нещасних випадків, а через технічні причини – 12,1 % (575) [2]. Найпоширенішими організаційними причинами, як правило, є невиконання вимог інструкцій з охорони праці та посадових обов'язків – сумарно 45 % від загальної кількості постраждалих осіб по Україні [6]. Тому необхідність посилення профілактичних заходів не викликає жодних сумнівів.

Існує цілий ряд напрямів, за якими розвиваються превентивні стратегії: заходи регулювання; економічного стимулювання роботодавця залежно від стану безпеки праці; співпраця з організаціями працівників, радами трудових колективів або комітетами з охорони праці, створеними соціальними партнерами; консультативна допомога експертів; поінформованість працівників щодо шкідливих виробничих факторів та ризиків на робочому місці [3].

Регулювання здійснюється шляхом включення до програм страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань детальних норм у сфері охорони праці, що є обов'язковими для роботодавців, які беруть участь у програмах. Наприклад, у Німеччині установи зі страхування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (Berufsgenossenschaften) видали так звані «норми профілактики нещасних випадків» (незважаючи на назву, документ також включає професійні захворювання і небезпечні для здоров'я виробничі фактори) [3].

У рамках превентивної роботи від нещасних випадків на виробництві необхідно говорити про поліпшення законодавства в галузі охорони праці, особливо ефективним цей процес буде у випадку тристоронньої взаємодії уряду, роботодавців та профспілок. Та й взагалі безпечні умови праці можна забезпечити тільки шляхом постійного соціального діалогу між соціальними партнерами та прийняттям ними відповідних зобов'язань з подальшим їх виконанням. Прикладом є Сеульська декларація з безпеки та гігієни праці 2008 р., Стратегічна рамкова програма ЄС з безпеки та гігієни праці 2014–2020 рр. [7].

Актуальною є співпраця з організаціями працівників, радами трудових колективів або комітетами з охорони праці, створеними соціальними партнерами. У ряді країн, включаючи Канаду, Францію, Німеччину, Республіку Корея і Швейцарію, програми страхування передбачають власні механізми інспектування роботодавців, часто на додаток до державних інспекцій [3].

До основних тенденцій у правовому регулюванні системи соціального страхування від нещасного

випадку на виробництві відноситься і механізм економічного стимулювання роботодавців залежно від рівня безпеки і гігієни праці. У Німеччині заходи щодо фінансового стимулювання і штрафні санкції застосовуються вже багато років. Це означає, що галузеві страхові організації мають повноваження щодо визначення розміру страхових внесків для окремих підприємств на основі кількості і масштабів наслідків нещасних випадків. Сумлінне ставлення роботодавців заохочується навіть у галузях з високим ступенем ризику, а недобросовісна практика карається штрафами.

Не існує єдиної думки про переваги і недоліки диференційованих тарифів для страхових внесків роботодавців по галузях економіки. Деякі фахівці розглядають це питання з точки зору справедливості, оскільки роботодавці в галузях, на які припадають найвищі витрати фонду страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, повинні відповідно робити великі вкладення за рахунок більш високих страхових внесків. Інші вважають, що фінансове стимулювання зменшення кількості і масштабів наслідків нещасних випадків швидше сприяє тому, що роботодавці намагаються приховати факт події замість того, щоб інвестувати в поліпшення виробничого середовища. Друга позиція характерна для регіонів, де існують проблеми з дотриманням вимог законодавства, що дозволяє фірмам, вимушеним робити високі внески, ухилятися від їх виплати [3].

Концепцією Загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2012–2016 роки [8] та Загальнодержавною соціальною програмою поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 роки було передбачено розроблення та впровадження механізму економічного стимулювання роботодавців залежно від рівня безпеки, травматизму, професійної захворюваності та фактичного стану охорони праці на виробництві [9]. Однак ці положення залишилися на сьогодні не реалізовані, що звісно ж повинно бути виправлено шляхом внесення відповідних доповнень та змін до чинного законодавства.

Питання реєстрації нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань також українське важливе з точки зору превентивної роботи. Вивчення причин виникнення нещасних випадків і захворювань може сприяти вдосконаленню практики роботи і процедури в майбутньому.

МОП звертає особливу увагу на нагальну потребу країн у розширенні їх можливостей щодо збирання та використання достовірних даних про охорону праці. Збір точних даних дозволяє розставляти пріоритети й оцінювати прогрес, служить основою для

створення надійних систем охорони праці як на рівні країни, так і на рівні підприємства. Ці дані необхідні для виявлення нових небезпечних факторів, для оцінки впливу небезпечних чинників на працівників, для розробки запобіжних заходів, а також для реалізації відповідної політики, систем і програм [10]. Водночас у рамках Національного дослідження з питань реєстрації нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань та повідомлення про них зроблено висновок, що в Україні існує практика приховування нещасних випадків від розслідування, упереджене розслідування, коли вони під усіляким приводом переводяться у розряд непов'язаних з виробництвом або у нещасні випадки невиробничої сфери і не включаються в національну систему звітності про виробничий травматизм, а також здебільшого реєструються тільки важкі нещасні випадки або нещасні випадки зі смертельним наслідком [5].

Офіційні дані завжди недооцінюють реальну ситуацію, особливо актуальною проблемою для нашої країни є неформальна зайнятість. В інформаційно-аналітичній доповіді Федерації профспілок України «Травматизм на виробництві в Україні: національний профіль протягом 2009–2013 років» серед факторів, які зумовлюють критичний рівень виробничого травматизму і професійної захворюваності, названо надзвичайно великі обсяги тіньової зайнятості – близько 4,8 млн працівників, які працюють без офіційного оформлення трудових відносин з роботодавцем. Це сектор, який не охоплений ні державним наглядом у сфері праці та охорони праці, ні відповідним державним статистичним спостереженням. Саме в ньому відбувається масове приховування нещасних випадків на виробництві, у результаті чого Україна має чи не найгірше у світі співвідношення кількості загиблих на виробництві до загальної кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві (в середньому за останні роки 1 до 10), у той час коли в країнах Євросоюзу цей показник коливається 1 до 150 – 1 до 1000. Це означає, що понад 4 мільйони працівників не можуть бути захищені системою охорони праці, тисячі потерпілих і членів їх сімей (у разі смерті працівника внаслідок травми чи професійного захворювання) не отримують належного відшкодування заподіяної шкоди в результаті зазначених випадків, а дійсний стан виробничого травматизму не знає ніхто. За оцінками Світового банку, який здійснював в Україні відповідні дослідження, рівень травматизму на українських підприємствах вищий від офіційних статистичних даних у десятки разів [11]. Питання щодо боротьби з неформальною економікою є предметом підвищеної уваги МОП, про що свідчить прийняття Рекомендації № 204 Про перехід від неформальної до формальної економіки 2015 р. [12].

До ефективних превентивних заходів також належить і допомога незалежних експертів. Наприклад, у Франції національний науково-дослідний інститут з безпеки для запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням отримує підтримку від регіональних фондів медичного страхування Франції (CRAM), а також від загальних фондів соціального забезпечення (CGSS). Його бюджет (близько 80 млн євро в рік) майже на 100 % формується з надходжень до національного фонду профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань [3]. В Україні функціонують Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці та Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України. При вдосконаленні чинного законодавства у сфері профілактики нещасних випадків на виробництві обов'язково повинна враховуватися науково-дослідна робота зазначених установ.

Також до тенденцій розвитку правового регулювання необхідно додати питання захисту від стресу на робочому місці як результату дії психосоціальних факторів у виробничому середовищі. У відповідності до Інструкції «Про порядок заповнення листка непрацездатності» від 3 листопада 2004 р. лікар указує діагноз (з урахуванням дотримання прав пацієнта на медичну таємницю), а в графі «шифр МКХ-10» – шифр діагнозу відповідно до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду, прийнятої 43-ю Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я 1 січня 1989 р. [13]. У МКХ-10 передбачений діагноз F43 «Реакція на тяжкий стрес та розлади адаптації» – вид захворювання в розладах психіки та поведінки [14]. Якщо ж звернутися до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 8 листопада 2000 р. [15], серед професійних захворювань такого діагнозу не передбачено. У світовій практиці проблема захисту працівників від стресу та можливість соціального забезпечення в результаті дії небезпечних психосоціальних факторів піднімається дуже гостро. Національне законодавство також повинно врахувати психосоціальні ризики як загрозу здоров'ю застрахованої особи з урахуванням норм ст. 4 Закону України «Про охорону праці», що державна політика в галузі охорони праці базується також і на принципі адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану [16]. У 2010 р. до переліку професійних захворювань МОП були вперше включені розлади психіки та поведінки. Згідно з Рекомендацією МОП № 194 Про перелік професійних захворювань, повідомлення про нещасні випадки на виробництві й професійні захворювання та їх реєстрацію 2002 р. у Додатку «Пе-

релік професійних захворювань» (переглянутий у 2010 р.) визначено: п. 2.4. Розумові та поведінкові розлади; 2.4.1. Посттравматичний стрес; 2.4.2. Інші розумові та/чи поведінкові розлади, які не вказані в попередніх пунктах, якщо встановлено з наукової точки зору або визначено методами, що відповідають національним умовам або практиці, прямий взаємозв'язок між впливом факторів ризику, що виникає внаслідок трудової діяльності, і розумовою і/чи поведінковим розладом (або розладами), яких зазнав працівник [17]. Проблемою аналізу стану професійної захворюваності працівників різних галузей постійно займаються наукові співробітники Інституту медицини праці, які висловлюються за оновлення національних списків професійних захворювань з використанням списку МОП в якості довідкового [18, с. 12–13].

До основних тенденцій розвитку правового регулювання у сфері захисту від нещасного випадку на виробництві також необхідно віднести спрощення процедури реалізації права на забезпечення та соціально-медичні послуги в системі соціального страхування від нещасного випадку на виробництві. Багаторівневі бюрократичні процедури можуть призвести до великих затримок у призначенні матеріального забезпечення та медико-соціальних послуг для непрацездатних заявників і членів сімей, які втратили годувальника. Тобто, навіть якщо програми страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань мають широке охоплення і достатній розмір виплат, вони можуть стати неефективними на етапі обробки заяв та виплати компенсацій [3]. Відсутність можливості подачі заяви в електронному вигляді для отримання допомоги чи послуги створює незручності, особливо для людей з інвалідністю. Для національної системи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві дана проблема є актуальною, адже можливість подати заяву в електронній формі до Фонду не передбачено, це досить ускладнює процедуру реалізації права особи на матеріальне забезпечення та медико-соціальні послуги.

Висновки. Отже, у результаті дослідження питання тенденцій розвитку правового регулювання у сфері соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання зроблено наступні висновки.

По-перше, основна тенденція правового регулювання у сфері захисту працівників від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання – це створення превентивної програми страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань за такими напрямками: здійснення заходів з регулювання шляхом включення норм з охорони праці до програм соціального

страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання; посилення ролі соціальних партнерів у сфері контролю за станом безпеки праці на рівні держави, галузі, регіону та окремого підприємства, а також підвищення поінформованості працівників щодо шкідливих виробничих факторів на робочому місці; реалізація механізму економічного стимулювання роботодавців залежно від рівня безпеки, травматизму, професійної захворюваності та фактичного стану охорони праці на виробництві; усунення неформальної економіки шляхом застосування норм Рекомендації МОП № 204 Про перехід від неформальної до формальної економіки 2015 р.; повнота та точність реєстрації нещасних випадків на виробництві; використання провідних досліджень науково-дослідних установ з питань безпеки та медицини праці у пра-

вотворчій діяльності з питань захисту від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

По-друге, тенденцією розвитку правового регулювання соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання є захист працівників від стресу та небезпечних психосоціальних ризиків у виробничому середовищі, а також необхідність оновлення національних списків професійних захворювань з використанням списку МОП в якості довідкового.

По-третє, з метою вдосконалення системи захисту працівників від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання необхідне спрощення механізмів звернення за забезпеченням та створення можливостей для звернення застрахованих в електронній формі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вместе повысим культуру профилактики в охране труда. Всемирный день охраны труда, 28 апреля 2015 года / Группа техн. поддержки по вопр. достойного труда и Бюро МОТ для стран Вост. Европы и Центр. Азии. М.: МОТ, 2015. 49 с. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/publication/wcms_405838.pdf.
2. Звіт про страхову діяльність Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за 2016 рік. URL: <http://www.social.org.ua/view/6141>.
3. Усиление роли программ страхования в предотвращении несчастных случаев на производстве и профессиональной заболеваемости / Группа техн. поддержки по вопр. достойного труда и Бюро МОТ для стран Вост. Европы и Центр. Азии. М.: ILO, 2016. 56 с. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/publication/wcms_492746.pdf.
4. Greiner D., Kranig A. Prevention, Rehabilitation and Compensation in the German Accident Insurance System. URL: <http://www.iloencyclopaedia.org/part-iii-48230/topics-in-workers-compensation-systems/36-26-workers-compensation-systems-topics-in/prevention-rehabilitation-and-compensation-in-the-german-accident-insurance-system>.
5. Національне дослідження з питань реєстрації нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань та повідомлення про них. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_208295.pdf.
6. Акоюн В. Сохранение жизни и здоровья работников - наша общая задача. URL: http://www.slavrada.gov.ua/?view=travma_info3.
7. Creating Safe and Healthy Workplaces for All. ILO, 2014. URL: http://www.g20.utoronto.ca/2014/ILO-safe_and_healthy_workplaces.pdf.
8. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2012–2016 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011. № 889-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-2011-%D1%80>.
9. Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 роки: Закон України від 04.04.2013. № 178-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/178-18/page>.
10. МОТ: Безопасность и здоровье работников должны стать составной частью Программы устойчивого развития. URL: http://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_550667/lang--ru/index.htm.
11. Федерация професійних спілок України: Травматизм на виробництві в Україні: національний профіль протягом 2009–2013 років. Київ, 2014. URL: www.rpo.if.ua/uploads/pages/dopovid_250614.doc.
12. Рекомендация МОТ № 204 О переходе от неформальной к формальной экономике 2015 г. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_386779.pdf.

13. Про затвердження Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності: наказ Мін-ва охорони здоров'я України, Мін-ва праці та соціал. політики України, Фонду соціал. страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещас. випадків на вир-тві та проф. захворювань України від 24.11.2006. № 532. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04>.
14. МКХ-10 – онлайн-довідник Міжнародна Класифікація Хвороб. URL: <https://mkh10.com.ua/>.
15. Про затвердження переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2000. № 1662. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>.
16. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992. № 2694-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/page2>.
17. Рекомендація МОП № 194 Про перелік професійних захворювань, повідомлення про нещасні випадки на виробництві й професійні захворювання та їх реєстрацію 2002 р. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_r194_ru.pdf.
18. Професійні захворювання. Актуальні проблеми та шляхи вирішення: Круглий стіл. *Пром. безпека*. 2013. № 5. С. 12–15.

REFERENCES

1. Vmeste povysim kulturu profilaktiki v okhrane truda. Vsemirnyy den okhrany truda. 28 aprelya 2015 goda [Together we will increase the culture of prevention in labor protection. World Day for Safety and Health at Work, 28 April 2015] *Gruppa tekhnicheskoy podderzhki po voprosam dostoyrnogo truda i Byuro MOT dlya stran Vostochnoy Evropy i Tsentralnoy Azii – Decent Work Technical Support Group and ILO Office for Eastern Europe and Central Asia* Moskva: MOT. 2015. 49 s. www.ilo.org Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/publication/wcms_405838.pdf [In Russian].
2. Zvit pro strakhovu diialnist Fondu sotsialnoho strakhuvannia vid neshchasnykh vypadkiv na vyrobnytstvi ta profesiynykh zakhvoriuvan Ukrainy za 2016 rik. [Report on the insurance activity of the Social Insurance Fund for Accidents at Work and Occupational Diseases of Ukraine for 2016] *social.org.ua* Retrieved from: <http://www.social.org.ua/view/6141> [In Ukrainian].
3. Usileniye roli programm strakhovaniya v predotvrashchenii neshchastnykh sluchayev na proizvodstve i professionalnoy zabolevayemosti [Strengthening the role of insurance programs in preventing occupational accidents and occupational diseases] *Gruppa tekhnicheskoy podderzhki po voprosam dostoyrnogo truda i Byuro MOT dlya stran Vostochnoy Evropy i Tsentralnoy Azii – Decent Work Support Support Group and the ILO Bureau for Eastern Europe and Central Asia, Moskva: ILO. 2016. 56 s. ilo.org* Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/publication/wcms_492746.pdf [In Russian].
4. Greiner D., Kranig A. Prevention, Rehabilitation and Compensation in the German Accident Insurance System. *iloencyclopaedia.org* Retrieved from: <http://www.iloencyclopaedia.org/part-iii-48230/topics-in-workers-compensation-systems/36-26-workers-compensation-systems-topics-in/prevention-rehabilitation-and-compensation-in-the-german-accident-insurance-system> [In English].
5. Natsionalne doslidzhennia z pytan reistratsii neshchasnykh vypadkiv na vyrobnytstvi, profesiynykh zakhvoriuvan ta povidomlennia pro nykh. [National research on registration of accidents at work, occupational diseases and notification of them] *ilo.org* Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_208295.pdf [In Ukrainian].
6. Akopyan V. Sokhraneniye zhizni i zdorovia rabotnikov - nasha obshchaya zadacha. [The maintenance of life and health of workers is our common task] *slavrada.gov.ua* Retrieved from: http://www.slavrada.gov.ua/?view=travma_info3 [In Russian].
7. Creating Safe and Healthy Workplaces for All. ILO, 2014. *g20.utoronto.ca* Retrieved from: http://www.g20.utoronto.ca/2014/ILO-safe_and_healthy_workplaces.pdf [In English].
8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii Zahalnodержavnoi tsilovoi prohramy polipshennia stanu bezpeky, hihiieny pratsi ta vyrobnychoho seredovyshcha na 2012—2016 roky» vid 31.08.2011 r. # 889-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Concept of the National Target Program for Improving the Status of Safety, Occupational Health and Work Environment for 2012-2016” dated August 31, 2011 No. 889-p] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-2011-%D1%80> [In Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy «Pro zatverdzhennia Zahalnodержavnoi sotsialnoi prohramy polipshennia stanu bezpeky, hihieny pratsi ta vyrobnychoho seredovyscha na 2014-2018 roky» vid 04.04.2013 r. # 178-VII. [The Law of Ukraine “On Approving the National Social Program for Improving the Safety, Occupational Health and Work Environment for 2014-2018” of 04.04.2013, No. 178-VII] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/178-18/page> [In Ukrainian].
10. MOT: Bezopasnost y zdorove robotnykov dolzhny stat sostavnoi chastiu Prohrammy ustoichyvoho razvytyia. [ILO: The safety and health of workers should be an integral part of the Sustainable Development Program.] *ilo.org* Retrieved from: http://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_550667/lang--ru/index.htm [In Russian].
11. Federatsiia profesiinykh spilok Ukrainy: Travmatyzm na vyrobnytstvi v Ukraini: natsionalnyi profil protiahom 2009-2013 rokiv. Kyiv – 2014. [Federation of Trade Unions of Ukraine: Traumatism in Production in Ukraine: National Profile for 2009-2013. Kyiv - 2014] *rpo.if.ua* Retrieved from: www.rpo.if.ua/uploads/pages/dopovid_250614.doc [In Ukrainian].
12. Rekomendatsiya MOT № 204 O perekhode ot neformalnoy k formalnoy ekonomike 2015 g. [ILO Recommendation No. 204 on the transition from informal to formal economy in 2015] *ilo.org* Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_386779.pdf [In Russian].
13. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy, Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy, Fondu sotsialnoho strakhuvannia z tymchasovoї vtraty pratsezdatsnosti, Fondu sotsialnoho strakhuvannia vid neshchasnykh vypadkiv na vyrobnytstvi ta profesiinykh zakhvoriuvan Ukrainy «Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok zapovnennia lystka nepratsezdatsnosti» vid 24.11.2006 r. # 532. [Order of the Ministry of Health of Ukraine, the Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine, the Fund for Social Insurance for Temporary Disability, the Fund for Social Insurance against Accidents at Work and Occupational Diseases of Ukraine “On Approval of the Instruction on the Procedure for Filing a Disability Document” dated 24.11. 2006 № 532.] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04> [In Ukrainian].
14. MKKh-10 - onlain-dovidnyk Mizhnarodna Klasyfikatsiia Khvorob. [MKH-10 - online directory International Classification of Diseases] *mkh10.com.ua* Retrieved from: <https://mkh10.com.ua/> [In Ukrainian].
15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia pereliku profesiinykh zakhvoriuvan» vid 08.11.2000 r. # 1662. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the List of Occupational Diseases” dated November 08, 2000 No. 1662] *Zakon2.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>.
16. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu pratsi» vid 14.10.1992 r. # 2694-XII. [The Law of Ukraine “On Occupational Safety” of 14.10.1992 № 2694-XII] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/page2> [In Ukrainian].
17. Rekomendatsiia MOP # 194 Pro perelik profesiinykh zakhvoriuvan, povidomlennia pro neshchasni vypadky na vyrobnytstvi y profesiini zakhvoriuvannia ta yikh reiestratsiiu 2002 r. [ILO Recommendation No. 194 On the List of Occupational Diseases, Occupational Accidents and Occupational Diseases Report 2002 and their registration] *ilo.org* Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_r194_ru.pdf [In Ukrainian].
18. Kruhlyi stil «Profesiini zakhvoriuvannia. Aktualni problemy ta shliakhy vyrishennia» [Round Table “Occupational Diseases. Actual Problems and Solutions”] (2013) *Promyslova bezpeka. – Industrial Safety*, 5, 12-15. [In Ukrainian].

Г. А. ТРУНОВА

кандидат юридических наук, доцент

СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ ОТ НЕСЧАСТНОГО СЛУЧАЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЗАБОЛЕВАНИЯ: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

В статье на основе анализа международно-правовых актов, национального законодательства и научных исследований ведущих экспертов МОТ по вопросам защиты от несчастного случая на производстве рассмотрены тенденции развития правового регулирования социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания. Акцентировано внимание на тенденции создания превентивных программ

страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний. Рассмотрены отдельные направления реализации профилактики в системе социального страхования от несчастного случая на производстве. Сделаны выводы о необходимости обеспечения превентивной системы социального страхования от несчастного случая на производстве, защиты работников от психосоциальных рисков в производственной среде и упрощения административных процедур.

Ключевые слова: несчастный случай на производстве, профессиональное заболевание, социальное страхование, работник, работодатель, тенденция, профилактика.

G. A. TRUNOVA

PhD, Associate Professor

SOCIAL INSURANCE AGAINST INDUSTRIAL ACCIDENTS AND OCCUPATIONAL DISEASES: TRENDS OF LEGAL REGULATION DEVELOPMENT

Problem setting. The high level of occupational injuries in Ukraine requires the identification of priority areas for improving the legal regulation of employees' protection against industrial accidents and occupational diseases.

Analysis of recent researches and publications. The issues of legal regulation of social insurance against industrial accidents and occupational diseases were the subject of attention in the works of such scholars: M. I. Bodnaruk, O. O. Gavrilova, D. M. Kravtsova, O. L. Kuchma, O. V. Moskalenko, S. M. Prilipko, O. V. Solovyova, N. M. Khutoryan, G. I. Chanysheva, A. M. Yaroshenko.

Article's main body. In the article, based on the analysis of international legal acts, national legislation and scientific researches of the leading experts of the ILO on the issues of protection against industrial accidents, trends of the development of legal regulation of social insurance against industrial accidents and occupational diseases have been considered. The attention has been paid on the trends of creation the preventive insurance programs against industrial accidents and occupational diseases.

The separate directions of realization of preventive maintenance in the system of social insurance against industrial accident have been considered, namely: measures of regulation; economic incentives of the employer depending on the state of work safety; cooperation with employees' organizations, councils of labor collectives or labor protection committees established by social partners; expert advice; awareness of employees about harmful production factors and risks at workplace.

It is noted that within the framework of preventive work on industrial accidents it is necessary to talk about improvement of legislation in the field of labor protection, especially in the case of tripartite interaction between government, employers and trade unions. Safe working conditions can be achieved only through a permanent social dialogue between the social partners and the acceptance by them respective obligations with its subsequent fulfillment.

Protection from stress in the workplace, as a result of the impact of psychosocial factors in the production environment also should be taken into the trends in the development of legal regulation. Also, the issue of simplifying the procedure for implementing the right to provide the social and medical services in the system of social insurance against industrial accident has been analyzed in this article.

Conclusions and prospects for the development. We should conclude about the necessity of providing a preventive system of social insurance against industrial accident, protecting employees from psychosocial risks in the production environment and simplifying administrative procedures.

Key words: industrial accident, occupational disease, social insurance, employee, employer, trend, prevention.